

Growing Unequal? : Income Distribution and Poverty in OECD Countries

Summary in Hungarian

Növekvő egyenlőtlenség?

Jövedelemeloszlás és szegénység az OECD-országokban

Összefoglalás magyarul

Nőtt-e az egyenlőtlenség az idők során? Kik voltak e folyamat nyertesei, illetve vesztesei? Egyformán érintette-e ez a folyamat az összes OECD-országot? A nagyobb jövedelmi egyenlőtlenségeket milyen mértékben okozzák a dolgozók személyes jövedelme közötti nagyobb különbségek, és mekkora hatással vannak rájuk az egyéb tényezők? Végül hogyan hat ezekre a trendekre a jóléti rendszeren keresztül történő állami újraelosztás?

A beszámoló többek között ezekkel a kérdésekkel foglalkozik – és a válaszok sok olvasónak okoznak majd meglepetést. A jelentés bebizonyítja, hogy bár az elmúlt két évtizedben a jövedelmi egyenlőtlenségek meglehetősen általános növekedése volt megfigyelhető az OECD-országokban, a növekedés időszaka, intenzitása és okai eltérnek a média által jellemzően sugalltaktól.

A *Növekvő egyenlőtlenség?* c. beszámoló több elemzést mutat be az OECD-országok gazdasági erőforrásainak eloszlásáról. A jövedelemeloszlás és a szegénység közötti összefüggést bizonyító elemzések először a 2000-es évek közepén vizsgálták mind a 30 OECD-országot, míg a trendekre vonatkozó adatok az országok mintegy kétharmadára vonatkozóan állnak rendelkezésre az 1980-as évek közepéig visszamenőleg. A beszámoló számos olyan területen (pl. a háztartások vagyona, fogyasztási minták, természetbeni közszolgáltatások) is vizsgálja az egyenlőtlenségeket, amelyeket gyakran kihagynak a gazdasági erőforrások egyének és háztartások közötti eloszlására vonatkozó hagyományos fejtegetésekből. A társadalmi egyenlőtlenségek mértékének pontos meghatározása nem szűrőpróbaszerűen történik, és a kormányoknak is módjukban áll ezen változtatni, feltéve, ha tudomásul veszik a beszámolóban felvázolt naprakész bizonyítékokat.

Ha megkérünk egy átlagembert, hogy sorolja fel a világ jelenlegi legsúlyosabb problémáit, nagy valószínűséggel az „egyenlőtlenséget és a szegénységet” említené az elsők között. Általános aggodalom figyelhető meg amiatt, hogy a gazdasági növekedés megosztása nem igazságosan történik. A BBC 2008 februárjában készített közvélemény-kutatása szerint 34 ország lakosságának mintegy kétharmada úgy gondolja, hogy nem volt igazságos „az elmúlt évek gazdasági fejlődésének” megosztása. Koreában, Portugáliában, Olaszországban, Japánban és Törökországban a válaszadók több mint 80%-a értett egyet ezzel a megállapítással.* Számos más közvélemény-kutatás és tanulmány is hasonló megállapításra jutott.

Igazuk van-e tehát azoknak, akik azt mondják, hogy a „gazdagok még gazdagabbak, a szegények pedig még szegényebbek lettek”? Ahogy ez az egyszerű kérdéseknél gyakorta előfordul, a válaszadás már nem is annyira egyszerű. A leggazdagabb országok természetesen gazdagabbak lettek, és a legszegényebb országok némelyike számára aránylag rosszul alakultak a dolgok. Másrészt viszont Kínában és Indiában a jövedelmek gyors növekedése emberek millióit húzta ki a szegénységből. Tehát az, hogy valaki optimista vagy pesszimista a tekintetben, hogy hogyan alakul a világban a jövedelmi egyenlőtlenségek és a szegénység kérdése, az csak attól függ, hogy a poharat félig telinek, vagy félig üresnek tekinti-e. Mindkettő igaz.

Még ha egyet is értünk abban, hogy egyre nagyobb az egyenlőtlenség a világban, ez nem írható kizárólag a globalizáció számlájára. Vannak más elfogadható elméletek is – például az ismereteken alapuló technológiai változás (akik ki tudják használni az internet kínálta lehetőségeket, nyernek, akik nem, azok pedig veszítenek) vagy a politikai divat változásai (a szakszervezetek gyengébbek, és a dolgozók a korábbinál kisebb védelmet élveznek) is magyarázatot nyújthatnak az egyenlőtlenség növekedésére. A fenti teóriák mindegyikének vannak széles körű tiszteletnek örvendő támogatói a tudományos életből. Minden valószínűség szerint a fenti tényezők mindegyikének van némi szerepe.

A beszámoló az OECD 30 fejlett országát vizsgálja. Rámutat arra, hogy a jövedelmi egyenlőtlenségek már legalább az 1980-as évek közepe, sőt valószínűleg már az 1970-es évek közepe óta növekednek. A növekedés érintette a legtöbb (ám nem mindegyik) országot; legutóbb például Kanadában és Németországban volt tapasztalható nagy arányú növekedés, ugyanakkor Mexikóban, Görögországban és az Egyesült Királyságban csökkentek az egyenlőtlenségek.

Az egyenlőtlenség növekedése azonban – legyen bármilyen széles körű és jelentős – nem volt annyira látványos, mint ahogy azt a legtöbben gondolják. Sőt, 20 év alatt az átlagos növekedés mintegy

* Lásd www.worldpublicopinion.org/pipa/pdf/feb08/BBCecon_Feb08_rpt.pdf

2 Gini-pont volt (a Gini-indexszel mérhetőek legjobban a jövedelmi egyenlőtlenségek). Ez éppen annyi, mint a jelenlegi egyenlőtlenségbeli különbség Németország és Kanada között – észrevehető különbség, de nem akkora, hogy az igazolná a társadalom összeomlását fejtegető elméleteket. A konkrét adatok és az emberek vélekedése közötti különbség részben kétségkívül az úgynevezett „Hello magazin effektust” tükrözi – amikor a leggazdagabbakról olvasunk, akik még sokkal gazdagabbak lettek, és ennek eredményeképpen óriási médiaérdeklődést váltanak ki. A beszámoló nem foglalkozik a leggazdagabbak jövedelmével, mivel az nem mérhető megfelelően a jövedelemeloszlás vizsgálatának szokásos adatforrásain keresztül. Ez nem jelenti azt, hogy a leggazdagabbak jövedelme nem lényeges, hiszen éppen az igazságosság az egyik fő oka annak, amiért az emberek az egyenlőtlenség kérdésével foglalkoznak, és sokan gondolják úgy, hogy egyesek jövedelmének mértéke groteszk módon igazságtalan.

Az egyenlőtlenség elmúlt két évtizedben regisztrált mérsékelt növekedése egy nagyobb mögöttes tendenciát tükröz. A fejlett országok kormányai több adót vetnek ki, és többet költenek a nagyobb egyenlőtlenséget okozó trendek ellensúlyozására – többet fordítanak most szociálpolitikai kiadásokra, mint a történelem folyamán eddig bármikor. Természetesen a fejlett országoknak a lakosaik gyors elöregedése miatt kell többet költeniük, hiszen többet kell fordítaniuk egészségügyi kiadásokra és a nyugdíjak kifizetésére. Az állami kiadások újraelosztó hatása csillapította a szegénység növekedését az 1980-as évek közepétől az 1990-es évek közepéig tartó évtizedben, ám felerősítette azt a következő évtizedben, amikor a juttatások a szegényeket már kevésbé vették célba. Ha a kormányok már nem próbálják meg ellensúlyozni az egyenlőtlenséget – akár úgy, hogy kevesebbet költenek szociális juttatásokra, akár úgy, hogy az adók és a juttatások kevésbé irányulnak a szegényekre –, akkor jelentősen felgyorsul az egyenlőtlenség növekedése.

A tanulmány rámutat, hogy egyes társadalmi csoportok magasabb életszínvonalat értek el, mint mások. Az elmúlt 20 évben a nyugdíjkorhatár körüliek – az 55–75 év közöttiek – jövedelme emelkedett a legnagyobb mértékben, a nyugdíjas szegénység mértéke pedig számos országban nagyon gyorsan csökkent, olyannyira, hogy már kisebb, mint az OECD-térség teljes lakosságának átlagos szegénységi mutatója. Ezzel ellentétben viszont nőtt a gyermekszegénység, amely ma már magasabb a teljes népesség átlagos szegénységi mutatójánál. Történt mindez annak ellenére, hogy egyre nagyobb bizonyossággal állítható, hogy a gyermekkori jólét alapvetően meghatározza a felnőttkori jólétet – jövőbeli keresetét, egészségi állapotát stb. A gyermekszegénység növekedése nagyobb politikai odafigyelést kíván annál, mint amennyit számos országban napjainkban kap. Több figyelmet kell fordítani a gyermekek fejlesztésére, hogy (amint egy közelmúltban elfogadott amerikai törvény kimondja) egy gyermek se maradjon le a többi mögött.

A több adó beszedésére és a szociális kiadások növelésére irányuló törekvések csak átmeneti választ adhatnak az egyenlőtlenség problémájára. Az egyenlőtlenség csökkentésének egyetlen fenntartható módja az egyenlőtlenség növekedését alátámasztó bérek és tőkejövedelmek bővülésének megállítása. Tehát gondoskodnunk kell arról, hogy az emberek dolgozhassanak, és olyan bért kapjanak, amely nem engedi őket és családjukat szegénységbe süllyedni. Ez azt jelenti, hogy a fejlett országoknak a munkanélküli segélyre, rokkantsági segélyre vagy korkedvezményes nyugdíjazásra való hagyatkozás helyett többet kell tenniük az emberek munkába állításáért és munkában tartásáért, valamint a kedvező karrierlehetőségek biztosításáért.

Az előző bekezdésekkel kapcsolatban számos ellenvetés tehető. Elhangozhatnak például az alábbi érvek:

- Nem csak a jövedelem számít. A közszolgáltatások, például az oktatás vagy az egészségügy is hathatós eszközei lehetnek az egyenlőtlenség csökkentésének.
- Néhány embernek, bár alacsony a jövedelme, mégis számos vagyontárgya van, tehát nem tekinthető szegénynek.
- Nem kell indokolatlanul sokat foglalkoznunk a szegénységgel egy adott időpontban – az emberek általában csak akkor kerülnek súlyosan hátrányos helyzetbe, ha hosszú időn át alacsony a jövedelmük.
- Az egyenlőtlenség kérdése helyett inkább azt kell vizsgálni, hogy elérhetőek-e az emberek számára az alapvető áruk és szolgáltatások, vagyis hogy van-e elég ennivalójuk, vagy megengedhetnek-e maguknak egy televíziót vagy egy mosógépet.
- Nem lenne kívánatos egy olyan társadalom sem, ahol a jövedelemeloszlás tökéletesen egyenlő lenne. Többet kell keresniük azoknak, akik keményebben dolgoznak, vagy tehetségesebbek másoknál. Ami valójában számít, az az *esélyegyenlőség*, és nem a keresetek egyenlősége.

A tanulmány direkt módon foglalkozik a fenti kérdések mindegyikével – pontosabban minden egyes állítás kapcsán megvizsgálja a konkrét tapasztalati bizonyítékokat, nem pedig normatív szemszögből vizsgálja, hogy milyen a „jó” társadalom és milyen a rossz. Röviden, a beszámolóban bemutatott összehasonlító bizonyítékok számos „stilizált tény” tárnak fel az alábbiakra vonatkozóan: *a)* a háztartások jövedelmének eloszlását és annak alakulását jellemző általános jegyek; *b)* a jövedelmi egyenlőtlenségekben és a szegénységben bekövetkezett változásokhoz hozzájáruló tényezők; és *c)* a háztartási erőforrások szélesebb körű mérésének vizsgálatából levonható tanulság.

A háztartások jövedelemeloszlását jellemző sajátosságok az OECD-országokban

- Egyes országokban sokkal egyenlőtlenebb a jövedelemeloszlás, mint másokban, függetlenül az egyenlőtlenség mérési módjától. Az egyenlőtlenség mérési módszerének megváltoztatása általában csekély hatást gyakorol az egyes országok rangsorára.
- A szélesebb jövedelemeloszlással rendelkező országokban – néhány kivételtől eltekintve – nagyobb a relatív jövedelmi szegénység is. Ez attól függetlenül is igaz, hogy a relatív szegénység az átlagjövedelem 40, 50 vagy 60%-át el nem érő jövedelemszintnél kerül meghatározásra.
- Az elmúlt két évtizedben mind a jövedelmi egyenlőtlenségek, mind a szegények létszáma nőtt (az átlagos jövedelem 50%-át véve küszöbértéknek). A növekedés meglehetősen széles körű: az összes ország kétharmadát érinti. A növekedés mérsékelt, de jelentős (átlagosan 2 pont a Gini együttható és 1,5 pont a szegények létszáma tekintetében). Mértéke ugyanakkor kevésbé drámai, mint amit a média előszeretettel sugall.
- 2000 óta jelentős mértékben nőttek a jövedelmi egyenlőtlenségek Kanadában, Németországban, Norvégiában, az Egyesült Államokban, Olaszországban és Finnországban, ugyanakkor az Egyesült Királyságban, Mexikóban, Görögországban és Ausztráliában csökkentek.
- Az egyenlőtlenség általában azért nőtt, mert a jómódú háztartásoknak különösen jól ment a középosztálybeli családokhoz és a jövedelemeloszlási skála alján lévőkhez viszonyítva.
- Folytatódott a jövedelmi szegénység csökkenése az idősök körében, ugyanakkor nőtt a szegénység a fiatal felnőttek és a gyermekes családok körében.
- A magas átlagjövedelmi szinttel és széles jövedelemeloszlási skálával rendelkező országokban (pl. az Egyesült Államokban) élő szegények életszínvonala alacsonyabb lehet az alacsonyabb átlagjövedelmi szinttel, de szűkebb jövedelemeloszlási skálával rendelkező országokban élő szegényekénél (Svédország). Ezzel ellentétben az alacsony átlagjövedelmi szinttel és széles jövedelemeloszlási skálával rendelkező országokban (Olaszország) élő gazdagok életszínvonala magasabb lehet a magasabb átlagjövedelmi szinttel, de szűkebb jövedelemeloszlási skálával rendelkező országokban (Németország) élő gazdagokénál.

Az idő előrehaladtával változásokat okozó tényezők a jövedelmi egyenlőtlenségek és a szegénység tekintetében

- A nagyobb egyenlőtlenség egyik okát a népesség szerkezetében bekövetkezett változások adják. Ez azonban sokkal inkább az egy fős felnőtt háztartások számának növekedését tükrözi, mint a népesség elöregedését önmagában.
- A teljes időben foglalkoztatottak jövedelmi szintjei az OECD-országok zömében egyenlőtlenebbé váltak. Ennek az az oka, hogy a sokat keresők még többet kerestek. A globalizáció, az ismereteken alapuló technikai változás és a munkaerő-piaci intézmények és politikák valószínűleg mind hozzájárultak ehhez a következményhez.
- A magasabb foglalkoztatottság ellensúlyozza a szélesebb béregyenlőtlenség jövedelmekre gyakorolt hatását. Csökkent ugyanakkor a kevésbé képzettek foglalkoztatási rátája, és továbbra is magas a munkanélküli háztartások aránya.
- Nagyon egyenlőtlen a tőkejövedelmek és az önfoglalkoztatásból származó jövedelmek eloszlása, sőt, az elmúlt évtizedben nőtt az egyenlőtlenség. Ezek a trendek a szélesebb jövedelmi egyenlőtlenségek fő okai.
- A munka nagyon hatékony módja a szegénység leküzdésének. A munkanélküli családok körében csaknem hatszor magasabb a szegénységi ráta, mint a dolgozó családok körében.
- A munka azonban nem elegendő a szegénység elkerülésére. Az összes szegény több mint fele él jövedelemmel rendelkező háztartásokban, ami az év során ledolgozott kevés munkaóra és/vagy az alacsony bér kombinációjának tudható be. Az alkalmazásban állók szegénységének csökkentése olyan dolgozói juttatásokat kíván meg, amelyek kiegészítik a dolgozók keresetét.

A háztartási erőforrások szélesebb körű mérésének vizsgálatából levonható tanulságok

- A közszolgáltatások, mint például az oktatás és az egészségügyi ellátás, sokkal egyenletesebb eloszlást mutatnak, tehát ezek beemelése a gazdasági erőforrások tágabb fogalmába csökkenti az egyenlőtlenséget, bár nem sok változást okoz az országok rangsorában.
- A fogyasztási adók beszámítása szélesíti az egyenlőtlenséget, bár nem akkora mértékben, mint amennyire a közszolgáltatások beszámítása csökkenti azt.

- A háztartások vagyona sokkal egyenlőtlenebb eloszlást mutat, mint a jövedelemé, ezen belül a kisebb jövedelmi egyenlőtlenséggel rendelkező országok nagyobb vagyon-egyenlőtlenségről számolnak be. Ez a következtetés azonban az alkalmazott mérőszámától, a felmérés típusától, illetve bizonyos típusú vagyontárgyaknak (melyek jelentősége országonként eltérő) a jobb összehasonlíthatóság érdekében történő kihagyásától függ.
- Az egyének szintjén erős összefüggés mutatható ki a jövedelem és a nettó vagyon között. Az alacsony jövedelműeknek kevesebb vagyonuk van, mint a népesség többi részének, amelynek nettó értéke általában kevesebb, mint a fele a teljes népesség vagyona nettó értékének.
- Az anyagi nélkülözés magasabb a magas relatív jövedelmi szegénységi mutatóval rendelkező, valamint az alacsony átlagjövedelmi mutatóval rendelkező országokban. Ez arra enged következtetni, hogy a jövedelmi szegénységi mutató alábecsüli az utóbbi országokban tapasztalható nélkülözést.
- Az idősebbek nagyobb nettó vagyonnal rendelkeznek, és anyagi nélkülözésük kisebb mértékű, mint a fiataloké. Ez arra enged következtetni, hogy a kizárólag a pénzbeli jövedelmen alapuló időskori szegénységi becslések eltúlozzák e csoport nélkülözésének mértékét.
- A legtöbb országban kevés azok száma, akik több mint három egymást követő éven át *tartósan* szegények, de az adott időszakon belül többen rendelkeznek alacsony jövedelemmel. Az éves jövedelem alapján magas szegénységi rátájú országok még rosszabb képet mutatnak a tartósan szegények vagy az egy adott időpontban szegények aránya alapján.
- A szegénységbe süllyedés főként családi vagy munkával kapcsolatos események miatt következik be. A családi események (pl. válás, gyermek születése stb.) rendkívül jelentősek az átmenetileg szegények szempontjából, a két egymást követő éve szegénységben élők számára ugyanakkor sokkal nagyobb jelentőségű a transzferjövedelmek csökkenése (pl. a segélyre jogosultság feltételeinek megváltozása miatt).
- A társadalmi mobilitás általában magasabb az alacsonyabb jövedelmi egyenlőtlenséggel rendelkező országokban, és fordítva. Ez arra enged következtetni, hogy a gyakorlatban a nagyobb esélyegyenlőség elérése együtt jár az egyenlőbb jövedelmekkel.

A beszámoló számos kérdést hagy megválaszolatlanul. Nem vizsgálja például, hogy elkerülhető-e a jövőben a még nagyobb egyenlőtlenség kialakulása. Nem válaszolja meg az egyenlőtlenség-növekedés különféle okainak relatív jelentőségét firtató kérdéseket sem. És arra a kérdésre sem ad választ, hogy mit kellene tenni a fejlődő országoknak az egyenlőtlenség leküzdésére. Megmutatja viszont, hogy egyes országokban kisebb mértékben nőtt – vagy akár csökkent – az egyenlőtlenség, mint másokban. Megmutatja, hogy az egyes országok közötti eltéréseket, legalábbis részben, a különböző kormányzati politikák okozzák, akár a hatékonyabb újraelosztás révén, akár a népesség öntámogató képességére irányuló hatékonyabb befektetések révén. A beszámoló fő politikai üzenete az, hogy – akár a globalizáció, akár egyéb ok miatt is nőtt az egyenlőtlenség – nincs ok a kétségbeesésre: a jó kormányzati politika mindent megváltoztathat.

© OECD 2008

Ez az összefoglalás nem hivatalos OECD fordítás.

Ez az összefoglalás abban az esetben másolható, ha megemlítsre kerül az OECD szerzői joga és az eredeti kiadvány címe.

A többnyelvű összefoglalások az eredetileg angol ill. francia nyelvű OECD kiadványok kivonatos fordításai.

Az OECD on-line könyvesboltban díjmentesen állnak rendelkezésre: www.oecd.org/bookshop/

További információ kérhető a Közügyi és Kommunikációs Igazgatóság Jogi és Fordítási Csoportjától: rights@oecd.org, fax: +33 (0)1 45 24 99 30.

OECD Rights and Translation unit (PAC)
2 rue André-Pascal, 75116
Paris, France

Látogasson el honlapunkra: www.oecd.org/rights/

